

INNOWACYJNE FIRMY W POLSCE – STAN OBECNY I PERSPEKTYWY W ŚWIETLE NOWEGO PLANU ROZWOJOWEGO

Anna Sęk¹

Streszczenie

Aktualnie wiele krajów podąża w kierunku wspierania innowacyjności narodowej gospodarki. Dla Polski opracowano nowy plan, którego jednym z głównych filarów jest rozwój przedsiębiorczości i innowacyjności. Strategia na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju w części dotyczącej innowacyjności zakłada wprowadzenie zmian systemowych mających ułatwić współpracę przedstawicielom nauki i biznesu oraz zapowiada szereg nowych uregulowań usprawniających powstawanie i funkcjonowanie innowacyjnych przedsiębiorstw. Przeprowadzone badanie dotyczy oceny uwarunkowań dla innowacyjności, które dotychczas obowiązywały w polskiej przestrzeni naukowo-gospodarczej oraz perspektyw w tym obszarze. W tym celu przeanalizowane zostały opinie analityków i przedsiębiorców na temat obecnych rozwiązań oraz tych dopiero wprowadzanych lub planowanych i ich potencjalnego wpływu na rozwój innowacyjnych firm. Pozyskane dane wskazują, że aktualny poziom innowacyjności polskich firm wydaje się być niewystarczający do osiągnięcia przez nie znaczących przewag konkurencyjnych. Mimo że przedsiębiorcy wykazują znaczne zainteresowanie innowacyjną działalnością, często brakuje im impulsu do jej rozpoczęcia, a bariera biznesowo-prawna bywa nie do przejścia. Zmiany prowadzące do usprawnienia całego procesu komercjalizacji badań są zasadniczo pożądane zarówno przez środowisko przedsiębiorców, jak i ekspertów, ale oceny aktualnie proponowanych przez państwo rozwiązań systemowych nie są jednolite. Niemniej jednak, wśród przedsiębiorców i analityków panuje przekonanie, że wprowadzane zmiany, choć zakrojone z rozmachem, powinny być realizowane.

Słowa kluczowe: innowacyjność, innowacyjna firma, badania i rozwój.

Klasyfikacja JEL: O10, O31, L26.

¹ SGH Warsaw School of Economics, Collegium of Socio-Economics / Szkoła Główna Handlowa w Warszawie, Kolegium Ekonomiczno-Społeczne, doktorantka, e-mail: asek@diplomacy.pl

1. Wprowadzenie

W nowym dokumencie strategicznym opublikowanym przez Ministerstwo Rozwoju (SOR, 2016) zostało przywołane słynne powiedzenie Józefa Piłsudskiego, że „Polska będzie wielka albo nie będzie jej wcale”. W kontekście obecnej sytuacji gospodarczej można odczytać te słowa jako: albo polska gospodarka stanie się bardziej innowacyjna, albo zupełnie przestanie się liczyć. Dotychczasowe wyniki Polski w światowych rankingach innowacyjności nie są szczególnie budujące, choć w ostatnich latach widać pewną pozytywną tendencję w tym zakresie². Przede wszystkim jednak w końcu na poważnie zainteresowano się tematem przedsiębiorczości i innowacyjności. Wielu autorów oraz wyniki badań empirycznych wskazują na innowacyjność jako ważny czynnik warunkujący rozwój przedsiębiorstw (Poznańska [w:] Lichniak, 2011). W dobie globalizacji i wynikającej z niej silnej konkurencji tworzenie nowych produktów i procesów oraz ulepszanie już istniejących, zwłaszcza w niektórych dziedzinach, stanowi wręcz niezbędny element polityki firmy, której zależy na utrzymaniu swojej pozycji na rynku (Atkinson i in., 2014). W porównaniu do innych państw, polskie firmy nadal charakteryzuje pewna techniczna archaiczność, nastawienie na tradycyjne sektory gospodarki i konkurowanie kosztami pracy (Klimek w: Lichniak, 2011). Światowe uwarunkowania gospodarcze nie pozwalają jednak na dalszą imitację i wyłączne kopiowanie rozwiązań z zagranicy. Może to bowiem prowadzić do wpadnięcia w tzw. pułapkę średniego dochodu, która jest w istocie pułapką technologiczną wynikającą z imitacyjnego modelu innowacyjności gospodarki” (Hausner i in., 2013: 141). Z powszechnie przywoływanego opracowania Banku Światowego³ wynika, że ze 101 krajów, które w 1960 roku zaliczane były do grupy o średnich dochodach, jedynie 13 awansowało do grupy o wyższych dochodach. Dzisiaj to Polska staje wobec wyzwania proinnowacyjnej reorientacji swojej gospodarki i ucieczki z pułapki średniego rozwoju. Nadszedł moment by zakończyć erę imitacji, a rozpocząć erę innowacji w polskiej gospodarce (Chorowski, 2016). Coraz silniejsze zwracanie uwagi na istotę przedsiębiorczości i innowacyjności w przestrzeni społeczno-gospodarczej wpłynęło na potrzebę rozwoju całego systemu wsparcia tych dziedzin od strony instytucjonalnej, prawnej i organizacyjnej. Rozpoczęto współpracę na wielu płaszczyznach, a rząd zapowiedział fundamentalne zmiany w podejściu do gospodarki i nauki⁴. Niniejsze opracowanie będzie próbą zarysowania tych zmian oraz oceny ich potencjalnego wpływu na rozwój innowacyjnych firm.

² Potwierdzają to dane wielu rankingów światowych i europejskich zestawione w dalszej części niniejszego artykułu.

³ „Avoiding Middle-Income Growth Traps”.

⁴ Przegląd podjętych działań w zakresie wsparcia przedsiębiorczości i innowacyjności znajduje się w dalszej części niniejszej pracy.

2. Innowacje i innowacyjność w literaturze przedmiotu

Słowo „innowacja” pochodzi od łacińskiego *innovare* i oznacza „zrobienie czegoś nowego”. W literaturze przedmiotu istnieje wiele, nieraz wręcz sprzecznych ze sobą definicji i sposobów klasyfikowania innowacji na podstawie różnych kryteriów, tj. źródło pochodzenia innowacji, oryginalność, zakres, czy skala, w jakiej zachodzą zmiany.

Pojęcie innowacji wprowadził w pierwszej połowie XX wieku J.A. Schumpeter, a jego teoria rozwoju gospodarczego, której centralnym elementem jest przedsiębiorca wprowadzający innowacje, zajmuje czołowe miejsce w dorobku ekonomii. Według austriackiego ekonomisty innowacyjność stanowi jedną z najważniejszych cech przedsiębiorstwa, które chce utrzymać wysoką pozycję na rynku, a aktywność przedsiębiorcy innowatora i powstająca dzięki temu nowa wartość to czynniki stymulujące rozwój gospodarczy. Do innowacji, które nazwał nowymi kombinacjami, Schumpeter zaliczał (1) wytworzenie nowego dobra, nieznanego dotąd konsumentom; (2) zastosowanie nowej, nie stosowanej dotąd techniki produkcji; (3) zdobycie nowego rynku zbytu (np. przez odkrycia geograficzne); (4) pozyskanie nowego źródła surowców lub półfabrykatów; (5) wprowadzenie nowej organizacji produkcji. Zmiana może być uznana za innowację, gdy spełnia choć jeden z powyższych warunków. Przez innowacje Schumpeter rozumiał pierwsze zastosowanie danego rozwiązania w praktyce. Rozróżniał przy tym innowację od wynalazku. Zgodnie z jego teorią firma kierowana przed przedsiębiorcą ma szansę trwać dopóki jest zdolna do tworzenia innowacji. Schumpeter utożsamiał przedsiębiorczość z wprowadzaniem innowacji, co miało napędzać rozwój gospodarczy (Schumpeter, 1960). Przedstawił on również ważną koncepcję, w której centralnym elementem jest wizja przedsiębiorcy innowatora powodującego „twórczą destrukcję”. Proces ten jest skutkiem ciągłego dążenia do innowacyjności konkurujących ze sobą przedsiębiorstw i bierze się z porzucania dawnych rozwiązań na rzecz nowych lepszych (Schumpeter, 1995).

P. Drucker za istotę przedsiębiorczości uważa związek działań przedsiębiorczych i innowacyjnych. Nieustanne poszukiwanie zmiany, reagowanie na nią i wykorzystywanie jej jako okazji jest zaś cechą osoby przedsiębiorczej (Drucker, 1992). Jego zdaniem innowacja jest odpowiedzią na potrzeby rynku: „musi być zawsze blisko rynku, orientować się na rynek, a w istocie być przez niego inspirowana” (Drucker 1992: 153). Drucker wskazał też siedem podstawowych źródeł okazji do innowacji, które podzielił na te znajdujące się wewnątrz organizacji i te **związane ze zmianami w otoczeniu organizacji**.

Nieco szerszą definicję innowacji proponuje M.E. Porter, który utożsamia je z ulepszeniami technologicznymi oraz bardziej doskonałymi metodami i sposobami wykonywania danej rzeczy, od prostych modyfikacji istniejących produktów i procesów do tworów fundamentalnie nowych. Realizacja innowacji wymaga wielu czynności naukowych, technologicznych, organizacyjnych, finansowych i handlowych (Porter, 1990). Ponadto, Porter traktuje innowacyjność jako kluczowe źródło

dło przewagi konkurencyjnej przedsiębiorstwa, wynikającej z różnicowania oferty w porównaniu z konkurentami. Dzięki wysokiemu poziomowi innowacyjności, a w jego efekcie konkurencyjności państwa, rozwija się gospodarka, jak również poprawia się poziom życia obywateli (Porter, 1985).

Amerykański ekonomista W.J. Baumol również upatruje w działalności innowacyjnej źródło wzrostu gospodarczego. Twierdzi, że konkurowanie ceną przestaje być główną siłą napędową przedsiębiorstw, a jego miejsce zajmują innowacje mające zastosowanie w praktyce. Porównuje systematyczną działalność innowacyjną prowadzoną przez firmy do wyścigu zbrojeń (ang. *arms race*), w którym to główną bronią w obszarze konkurencyjności jest innowacyjność. Jego zdaniem, każde duże przedsiębiorstwo musi uczestniczyć w działalności innowacyjnej wytwarzając nowe produkty i procesy, jak również dzielić się technologią np. sprzedając własne rozwiązania lub współpracując z innymi w opracowywaniu nowych technologii (Baumol, 2002).

Jedną z najbardziej rozpowszechnionych współcześnie definicji i klasyfikacji innowacji proponuje Oslo Manual (międzynarodowy podręcznik metodologiczny z zakresu badań ilościowych innowacji). Na podstawie kryterium przedmiotowego wyróżniono w nim cztery podstawowe typy innowacji: produktowe, procesowe, marketingowe oraz organizacyjne. Przez innowację rozumie się wdrożenie jednego z tych czterech typów rozwiązań w praktyce gospodarczej. Przedsiębiorstwo innowacyjne to zaś takie, które w trzyletnim okresie czasu wprowadziło na rynek przynajmniej jedną innowację, tzn. nowe lub znacząco ulepszone rozwiązanie będące nowością przynajmniej z punktu widzenia tego przedsiębiorstwa (OECD, 2008).

3. Metodologia

Na naszych oczach ma szansę dokonać się proinnowacyjna reorientacja polskiej gospodarki. Niemniej jednak, w oczekiwaniu na realizację zakrojonych z rozmachem zmian warto przyjrzeć się, jak najbardziej zainteresowane podmioty, czyli w szczególności przedsiębiorcy, oceniają dotychczasowy klimat dla innowacyjności w Polsce i jak postrzegają szanse na rozwój swoich firm dzięki inwestowaniu w prace badawczo-rozwojowe. W niniejszym badaniu uwarunkowania dla innowacyjności, które do tej pory obowiązywały w polskiej przestrzeni naukowo-gospodarczej zostaną skonfrontowane z proponowanymi założeniami będącymi wynikiem nowych ustaleń polityczno-prawno-ekonomicznych.

Wstępem do badania będzie analiza głównych danych na temat dotychczas panujących uwarunkowań dla rozwoju innowacyjności w polskich i zagranicznych przedsiębiorstwach. Dalsza część badania zostanie przeprowadzona w oparciu o przegląd stanowisk przedsiębiorców i ekspertów na temat bieżącego stanu oraz perspektyw rozwoju innowacji w polskich firmach. Zastosowane metody badawcze obejmą analizę porównawczą danych wtórnych, w tym informacji statystycznej,

oraz analizę rynku. Dodatkowo, jako narzędzie badawcze zostanie wykorzystana ankieta kwestionariuszowa przeprowadzona wśród przedsiębiorców prowadzących działalność innowacyjną bądź zainteresowanych wdrażaniem innowacyjnych rozwiązań.

Dostępne statystyki zwykle uświadamiają decydentów o tym, co i dlaczego nie funkcjonuje w danym wymiarze gospodarki. Wnioski skłaniają do refleksji i – w końcu – do podejmowania konkretnych działań na rzecz poprawy stanu rzeczy. Niniejsze badanie ma na celu skonfrontować dotychczasowe uwarunkowania dla rozwoju innowacyjnych przedsiębiorstw z nowym planem działania w kwestii wspierania innowacyjności, który ma być realizowany na przestrzeni najbliższych lat. Wyniki powstałej analizy mogą być istotne z perspektywy polityki gospodarczej, szczególnie przy wyborze narzędzi wspierających innowacyjność i – tym samym – dalszym wyznaczaniu kierunku rozwoju państwa.

4. Rozwój innowacyjnych firm – stan obecny

4.1. Polska w globalnych rankingach innowacyjności

Zjawisko makroekonomiczne jakim jest szeroko rozumiana innowacyjność gospodarki podlega obecnie wielu badaniom w Polsce i na świecie. Publikowane są liczne rankingi i wskaźniki⁵, co świadczy o dużym zainteresowaniu stanem innowacyjności w poszczególnych państwach. W tabeli 1 zestawiono wyniki z 2015 roku (i dla porównania – z roku poprzedzającego), które wskazują na lekką tendencję wzrostową polskiej innowacyjności – bardziej znaczącą w przypadku rankingów światowych uwzględniających więcej państw i mniejszą w przypadku rankingów obejmujących tylko kraje europejskie.

Autorzy raportu „Globalny Indeks Innowacyjności” (2016) wykazują słabe i mocne strony gospodarek kształtujące ogólny poziom innowacyjności. Spory awans i 39 pozycję Polska zawdzięcza poprawie statystyk w zakresie m.in. łatwości zakładania firm, edukacji, wydatków krajowych brutto na B+R w PKB, rynku *venture capital*, czy kreatywności sektora ICT.

Podobnie „Europejska tablica wyników innowacji” (2016), raport opublikowany przez Komisję Europejską, za pomocą 25 wskaźników wskazuje słabe i mocne strony systemów innowacji poszczególnych krajów europejskich pomagając im przy tym zidentyfikować obszary wymagające szczególnej uwagi. We wnioskach do raportu czytamy, że Unia Europejska w dalszym ciągu stara się dogonić światowych liderów innowacyjności. Proces ten jednak jest wstrzymywany przez niskie nakłady biznesowe oraz restrykcyjne warunki dotykające głównie MŚP.

⁵ Patrz tab.1

Tabela 1. Zestawienie globalnych rankingów innowacyjności za 2015 rok

Nazwa rankingu	Liczba krajów w zestawieniu	Liderzy rankingu	Pozycja Polski	Porównanie do poprzedniego roku
Globalny Indeks Innowacyjności	128	Szwajcaria Szwecja Wielka Brytania	39	awans o 7 pozycji
Europejska tablica wyników innowacji (<i>Summary Innovation Index – SII</i>)	28 (tylko kraje UE)	Szwecja Dania Finlandia	23	awans o 1 pozycję
	36 (kraje europejskie)	Szwajcaria Szwecja Dania	28	awans o 1 pozycję
<i>Bloomberg Innovation Index</i> (50 najbardziej innowacyjnych gospodarek)	50	Korea Południowa Niemcy Szwecja Japonia Szwajcaria	23	awans o 2 pozycje

Źródło: opracowane własne

Bloomberg Innovation Index (2016) jest rankingiem oceniającym zdolność gospodarek do budowania innowacyjności. W porównaniu do poprzedniej edycji Polska awansowała o 2 miejsca i uplasowała się na 23. pozycji (pierwsza w rankingu była Korea Południowa, a ostatni – Kazachstan). Bloomberg wskazuje, że samo pojawienie się wśród 50 największych gospodarek świata może sugerować pobudzenie wzrostu w dłuższej perspektywie.

Co znamienne, w czołówkach wszystkich rankingów przewijają się te same państwa. Jako lidera innowacyjności w Europie i na świecie wskazuje się Szwajcarię, za którą plasują się kraje nordyckie na czele ze Szwecją. W zestawieniach światowych obok Szwajcarii lideruje Korea Południowa, również wysoko oceniane są Niemcy, Japonia i Singapur. Warte odnotowania jest wysokie umiejscowienie w rankingach niewielkiego państwa Izrael, a stosunkowo niskie drugiej co do wielkości gospodarki na świecie – Chin.

W rankingach zestawiających najbardziej innowacyjne firmy świata jak dotąd praktycznie nie odnotowano obecności polskich przedsiębiorstw. Prym w tych rankingach wiodą firmy amerykańskie pozostawiając w tyle inne prężne gospodarki. W unijnym zestawieniu danych dotyczącym inwestycji w badania naukowe i rozwój w przemyśle (Raport EU Industrial R&D Investment Scoreboard, 2016) znalazło się 2500 firm inwestujących największe kwoty w B+R, z czego 837 pochodzi z USA, 590 z EU, 356 z Japonii, 327 z Tajwanu, 75 z Korei, 58 ze Szwajcarii, a 20

z pozostałych krajów. Raport wskazuje, że trend światowy w zakresie inwestycji na B+R jest rosnący, o czym świadczy 6,6 proc. wzrost nakładów w roku finansowym 2015/2016 w stosunku do roku poprzedniego. Druga część tego samego raportu dotyczy wyłącznie krajów Unii Europejskiej i tym razem pod uwagę brane jest 1000 największych inwestorów B+R. Znalazła się tu jedna firma z Polski i jest to Asseco Poland, która zajęła 612 miejsce.

4.2. Innowacyjność Polski na tle Europy

Według danych GUS (2016), z roku na rok systematycznie wzrasta zaangażowanie kapitałowe polskich przedsiębiorców w szeroko rozumianą działalność badawczą i rozwojową. W roku 2015 wskaźnik GERD oznaczający udział nakładów wewnętrznych ogółem na działalność B+R w PKB wyniósł w Polsce 1,00 proc. Wartość ta odpowiadała 18 060,7 mln zł i była o 11,7 proc. wyższa niż w roku poprzednim. Zgodnie ze strategią rozwoju kraju do 2020 ma osiągnąć 1,7 proc. PKB, co znaczy, że nakłady na B+R powinny wynieść ok 35 mln PLN, czyli blisko 2 razy tyle co w 2015 roku.

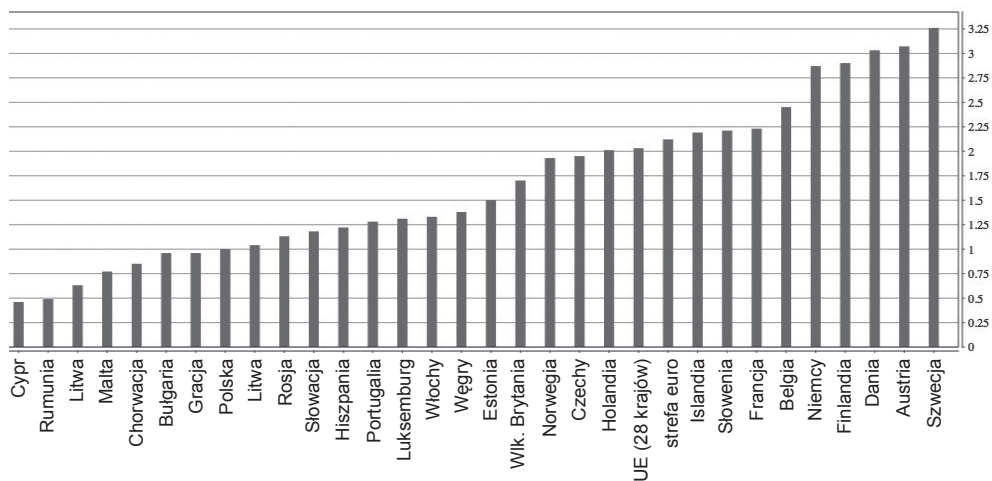
Tabela 2. Zestawienie GUS nakładów wewnętrznych na badania i rozwój w Polsce

Wyszczególnienie	2011	2012	2013	2014	2015
Nakłady wewnętrzne na badania i prace rozwojowe (GERD) w mln zł	11 687	14 353	14 424	16 168	18 061
Relacja nakładów wewnętrznych na B+R do PKB w %	0,75	0,88	0,87	0,94	1,00

Źródło: Główny Urząd Statystyczny

Dane Eurostatu za 2015 rok sytuują Polskę wśród państw, których wartość wskaźnika GERD jest poniżej przeciętnej na tle 28 krajów Unii Europejskiej. Nie wypadamy najlepiej przy liderach tego zestawienia, czyli Szwecji (GERD 3,26), Austrii (3,07) i Danii (3,03), wyprzedzają nas również państwa sąsiedzkie (Niemcy – 2,87, Czechy – 1,95, Słowacja – 1,18), a najbliżej nam do Bułgarii, Grecji i Litwy.

Wiele faktów świadczy o tym, że przedsiębiorstwa odgrywają ważną, o ile nie decydującą rolę w kształtowaniu innowacyjnego charakteru europejskiej gospodarki (Klimek w: Lichniak, 2011). Jak podaje GUS, spośród czterech sektorów wykonawczych największy udział w nakładach wewnętrznych na prace B+R poniósł właśnie sektor przedsiębiorstw (46,5 proc. nakładów ogółem) i co warte zaznaczenia, wzrósł dość znacząco rok do roku.

Rys. 1. Poziom wskaźnika GERD w krajach Unii Europejskiej w 2015 r.

Źródło: Eurostat

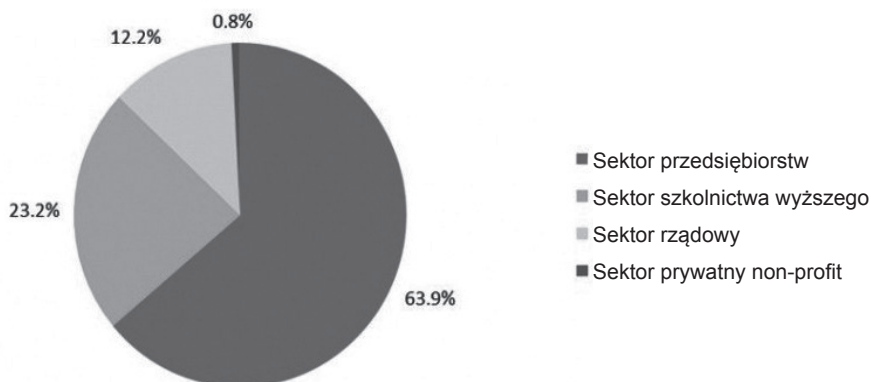
Tabela 3. Zestawienie GUS nakładów wewn. na B+R według sektorów w 2014 i 2015 r.

Sektory wykonawcze	2014	2015
	w mln zł	
Ogółem	16 168,2	18 060,7
Przedsiębiorstw	7 532,1	8 411,4
Rządowy	3 872,7	4 405,8
Szkolnictwa wyższego	4 714,8	5 215,2
Prywatnych instytucji niekomercyjnych	48,6	28,4

Źródło: Główny Urząd Statystyczny

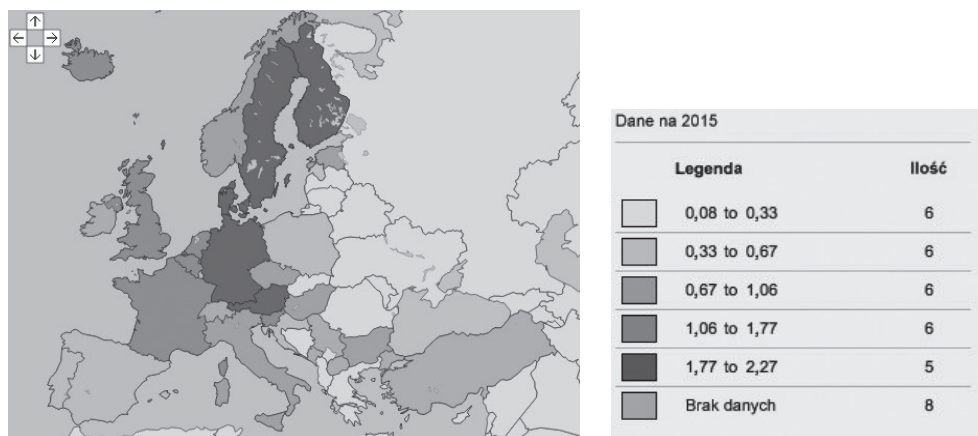
Porównując udział polskich przedsiębiorstw w finansowaniu działalności badawczo-rozwojowej z danymi dotyczącymi wszystkich krajów Unii Europejskiej, okazuje się, że poziom inwestycji polskich firm znajduje się dużo poniżej średniej unijnej. W UE nakłady na działalność innowacyjną w 2014 roku wyniosły aż 63,9 proc. wszystkich wydatków na ten cel.

Według danych Eurostatu (2016) współczynnik wydatków na badania i rozwój w sektorze przedsiębiorstw (BERD) wynosi dla Polski 0,47 za rok 2015. W Unii Europejskiej jest to wynik siódmy od końca. Natomiast wśród liderów poza krajami skandynawskimi (Szwecja – 2,27) jest też Słowenia (1,69) z wysokim wynikiem bliskim Danii, czy Finlandii.

Rys. 2. Dane dotyczące nakładów na B+R w 28 państwach UE za rok 2014

Źródło: Eurostat

Rys. 3. Poziom wskaźnika BERD w krajach Unii Europejskiej w 2015 r.

Źródło: Eurostat

Badania i rozwój są kluczowym komponentem opracowanej przez Komisję Europejską Strategii „Europa 2020” (Komunikat KE, 2014) na rzecz inteligentnego, trwałego wzrostu gospodarczego sprzyjającego włączeniu społecznemu. Eurostat podsumowuje, że w 2015 roku wskaźnik GERD dla 28 państw Unii Europejskiej wyniósł 2,03, przy czym cel obrany w Strategii Europa 2020 wynosi 3,00. Nadal więc pozostaje wiele do osiągnięcia, szczególnie w niektórych państwach, w tym w Polsce. W skróceniu dystansu do założeń na 2020 rok mogą pomóc bardziej efektywne działania i instrumenty mające na celu promowanie wśród firm korzyści płynących z inwestowania w B+R i tym samym zwiększanie udziału sektora przedsiębiorstw – jako najbardziej znaczącego – w finansowaniu innowacyjności.

4.3. Działalność badawczo-rozwojowa polskich przedsiębiorstw

Przywołane zestawienia obrazują, że działalność badawczo-rozwojowa nie jest domeną polskich firm. Nakłady na B+R w relacji do PKB są trzy- czterokrotnie niższe od nakładów liderów innowacji w Europie. W raportach opublikowanych w 2015 roku przez firmy doradcze KMPG, Deloitte i PwC przedstawiono szerokie dane za 2014/2015 rok dotyczące sytuacji polskich przedsiębiorstw w odniesieniu do ich działalności badawczo-rozwojowej.

W kwestii nakładów firm na B+R ogólny trend we wszystkich grupach przedsiębiorstw jest rosnący od 2009 roku. Zwłaszcza duże i średnie firmy nie szczędzą inwestycji na ten cel. Ponad połowa (57 proc.) z nich deklaruje, że prowadzi lub zleca prace badawczo-rozwojowe, a duże przedsiębiorstwa poniosły aż 63 proc. wszystkich inwestycji. Duża firma wydaje na ten cel średnio niemal 2,5 razy więcej rocznie niż średni przedsiębiorca i osiem razy więcej niż małe firmy i mikrofirmy.

Zdecydowanie częściej prace badawcze podejmowane są w przemyśle niż w handlu i usługach. 65 proc. przedsiębiorstw przemysłowych i co drugie przedsiębiorstwo handlowe i usługowe deklaruje, że prowadzi projekty B+R lub zleca je innym podmiotom. Najwięcej na prace badawczo-rozwojowe wydał sektor IT (30 proc.), następnie produkcja i budowa maszyn (26 proc.).

Głównymi partnerami przedsiębiorców w realizacji projektów B+R są w kolejności: polskie uczelnie, inni przedsiębiorcy oraz instytuty naukowe. Na ostatnich miejscach znaleźli się tacy partnerzy jak zagraniczne jednostki naukowe i spółki z własnej grupy kapitałowej. Jednakże, rok do roku zmniejszył się odsetek firm realizujących projekty B+R we współpracy z innymi podmiotami.

Podstawowym źródłem finansowania prac badawczo-rozwojowych i inwestycji technologicznych są środki własne przedsiębiorstw, z których korzysta aż 98 proc. firm. Drugim najczęściej wykorzystywanym źródłem finansowania jest pomoc publiczna – korzysta z niej 48 proc. firm. Większość średnich i dużych przedsiębiorstw przeznaczają na B+R między 1 a 5 proc. swoich przychodów.

Przy podejmowaniu decyzji o rozpoczęciu projektu badawczo-rozwojowego zdecydowana większość przedsiębiorstw (ponad 90 proc.) rozpatruje potencjalne korzyści. Oprócz pozyskania nowej wiedzy i umiejętności firmy zwracają uwagę na opłacalność nowej inwestycji. Inną ważną korzyścią i realnym efektem prac B+R jest wprowadzanie na rynek nowych produktów. W 2014 roku aż 41 proc. z nich było wynikiem prac nad innowacyjnością (dla por. w 2013 – 30 proc.).

Firmy wskazują, że najpoważniejszą wadą aktualnego systemu wsparcia działalności B+R jest brak jednoznacznych interpretacji i przewidywalności w przyznawaniu wsparcia publicznego. Należy również ograniczyć szereg utrudnień administracyjnych oraz zwiększyć poziom zachęt ze strony sektora publicznego. Jedną trzecią przedsiębiorców jest zdania, że dostępne obecnie zachęty na B+R są niezadowalające. Zdaniem większości firm największym motywatorem do zwiększania wydatków na B+R byłyby mieszany system zachęt łączący ulgi podatkowe z dotacjami.

Aż 90 proc. przedsiębiorstw deklaruje, że zwiększyłyby nakłady na prace B+R, jeśli mogłoby odliczyć te wydatki jako ulgę podatkową.

Prognozuje się, że nakłady sektora przedsiębiorstw na B+R wyniosą w 2020 roku 15,6 mld zł, co będzie równe około 0,7 proc. PKB (wskaźnik BERD). Łączne krajowe nakłady na ten cel wyniosą natomiast 1,6 proc. PKB (wskaźnik GERD), co będzie stanowiło realizację celu postawionego w strategii Europa 2020 w 88 procentach. Szacuje się, że nakłady firm osiągną poziom potrzebny do realizacji celu rok później, czyli w 2021 roku.

Prognozy odnośnie do dalszego zaangażowania firm w działalność badawczo-rozwojową są dość zadowalające. Zdecydowana większość przedsiębiorstw zakłada zwiększenie wydatków na B+R w okresie 3 do 5 lat, a około połowa z nich deklaruje zaangażowanie środków na tę działalność w perspektywie najbliższych 2 lat. W ciągu 3 najbliższych lat prace badawczo-rozwojowe będą intensyfikować w szczególności firmy przemysłowe (71 proc.) oraz co druga firma z sektora handlu i usług.

5. Rozwój innowacyjnych firm – perspektywy

5.1. Założenia systemu wsparcia innowacyjności

Stworzenie polskim przedsiębiorcom warunków do zwiększania skali działalności tak, aby małe firmy mogły stawać się średnimi, średnie dużymi, a duże osiągały zdolność do międzynarodowego konkurowania wymaga eliminacji regulacyjnych i biurokratycznych barier w ich codziennym funkcjonowaniu. W tym celu zaplanowano lub rozpoczęto realizację szeregu zmian legislacyjnych, administracyjnych i instytucjonalnych dotyczących zarówno ogólnych zasad prowadzenia biznesu, jak i wsparcia działalności badawczo-rozwojowej i innowacyjnej wśród polskich przedsiębiorstw.

Podstawowym dokumentem stanowiącym punkt wyjścia dla kolejnych inicjatyw jest **Strategia na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju** opisująca kierunki rozwoju polskiej gospodarki, w tym system wsparcia innowacyjności. Inne ważne dokumenty, które na różnych płaszczyznach i w różnej perspektywie czasowej mają za zadanie wspierać polskich przedsiębiorców w podejmowaniu działalności innowacyjnej to m.in.: **Biała Księga Innowacji** (zawierająca spis barier napotykanych przez przedsiębiorców), ustawa o zmianie niektórych ustaw określających warunki prowadzenia działalności innowacyjnej zwana **małą ustawą o innowacyjności** (wprowadzająca najpilniejsze zachęty do podejmowania działalności innowacyjnej, obowiązująca od 1. stycznia 2017 r.), tzw. **duża ustawa o innowacyjności** (docelowa ustawa regulująca przepisy związane z innowacyjnością mająca obowiązywać od 1. stycznia 2018 r.), **Pakiet „100 zmian dla firm”** (usuwający niektóre bariery w prowadzeniu działalności gospodarczej, obowiązujący od listopada 2016 r.), **Konstytucja Biznesu** (dokument na etapie projektu mający zastąpić ustawę o swo-

bodzie działalności gospodarczej i kompleksowo regulujący zasady prowadzenia biznesu w Polsce). Kluczową instytucją dla realizacji celów nowej strategii rozwojowej ma być **Polski Fundusz Rozwoju** (państwowa grupa finansowa utworzona w oparciu o istniejące instytucje – BGK, PARP, PIR, PAIiIZ, ARP i KUKE), a stymulowanie współpracy przedsiębiorców z instytucjami otoczenia biznesu ma w dalszym ciągu należeć do **regionalnych ośrodków innowacji**. Do rozwoju polskich innowacji ma przyczynić się również **reforma instytutów naukowo-badawczych** zwiększająca potencjał rynkowy prac naukowych i badawczo-rozwojowych, **reforma szkolnictwa wyższego**, której drugi filar dotyczy partnerstwa nauki i biznesu i której zasady mają obowiązywać od roku akademickiego 2018/2019, jak również – pośrednio – **reforma edukacji narodowej** – stawiająca na kształtowanie kreatywności i przedsiębiorczości od najmłodszych lat. Pozostałe działania ukierunkowane na innowacyjność to **wsparcie dla start-upów** (np. program Start in Poland) oraz **wsparcie komercjalizacji badań przemysłowych i prac rozwojowych** (np. Fundusz Funduszy programu NCBR BRIDGE), czy też **tworzenie różnego rodzaju projektów promujących innowacyjność, jak np. projekt. Własność intelektualna dla wynalazcy, czy Innovation Test**. Nową unijną inicjatywą w dziedzinie badań naukowych i innowacji jest natomiast **Program Horyzont 2020 wspierający rozwój Europejskiej Przestrzeni Badawczej (ERA) i ukierunkowany na zwiększenie roli badań i innowacji jako siły napędowej dla wzrostu**.

5.2. Nowy plan rozwojowy Polski – założenia i oceny

5.2.1. Innowacyjne firmy w Strategii na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju

W 2016 roku, w następstwie szerokich konsultacji społecznych, wicepremier i minister rozwoju Mateusz Morawiecki ogłosił Strategię na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju (SOR, 2016). Jest to plan rozwoju kraju w wymiarze gospodarczym, społecznym i przestrzennym w perspektywie do 2020 i 2030 roku. Rozwój Polski jest w nim oparty na pięciu filarach, a efektem wdrożenia planu ma być wydostanie się naszego kraju z pięciu pułapek rozwojowych. Jednym z tych filarów jest rozwój innowacyjnych firm (innowacje produktowe, procesowe i organizacyjne), który ma być osiągnięty dzięki takim działaniom jak zwiększanie nakładów na B+R (do 1,7 proc. PKB w 2020 r.), pobudzanie popytu na nowe technologie wśród polskich firm, generowanie bodźców do podejmowania działań proinnowacyjnych, czy zwiększanie efektywności współpracy między nauką i biznesem (SOR, 2016).

SOR nakreśla pokrótce bieżącą – nie najlepszą – sytuację polskich firm w dziedzinie B+R, po czym wskazuje na wyzwania, które stoją przed naszymi przedsiębiorstwami w tym zakresie, podkreślając ich ważną rolę w procesie budowania trwałego wzrostu gospodarczego dzięki zwiększaniu produktywności i innowacyjności. W Strategii rozwój innowacyjnych firm rozumiany jest jako: „zwiększanie stopnia

zaawansowania technologicznego produktów, stymulowanie powstawania nowych rozwiązań technologicznych i organizacyjnych na bazie własnych zasobów przedsiębiorstw, oparcie przewag konkurencyjnych w handlu zagranicznym w większym stopniu na jakości i innowacyjności produktów, kształtowanie postaw proinnowacyjnych dzięki optymalnemu wykorzystaniu kapitału ludzkiego i wzmocnieniu kapitału społecznego” (SOR, 2016: 40).

Podkreślana jest rola przemysłu jako naturalnego środowiska dla innowacji oraz podstawy komercyjnych wydatków na B+R. Wspierające innowacyjność działania mają koncentrować się na dziedzinach szczególnie istotnych dla długofalowego rozwoju. Będą to sektory „mające stabilną pozycję rynkową (...) ze znaczącym udziałem w produkcji, eksporcie czy też wykazujące się wysoką dynamiką wzrostu w obu tych kategoriach” (SOR 2016: 54). Jednocześnie kluczowe jest skierowanie wsparcia do nowych branż, wobec których dostrzega się szanse biznesowe, i które mają potencjał wpływać na konkurencyjność polskiej gospodarki w długim horyzoncie, tj. motoryzacyjny, bezpieczeństwa i obronności, spożywczy, czy okrętowy.

Plan Morawieckiego zwraca uwagę na wzmocnienie kapitału ludzkiego i społecznego w narodowym systemie innowacji, przez co rozumiane są „działania wspierające edukację i naukę w sferze innowacyjności, kształtowania postaw przedsiębiorczych, rozwoju współpracy oraz budowy zaufania mające doprowadzić do uwolnienia potencjału kreatywności przedsiębiorców (...) oraz wzmocnienia ich pozycji konkurencyjnej na globalnych rynkach” (SOR, 2016: 69). Niezbędne jest promowanie przedsiębiorczości na uczelniach, wzmocnienie ich potencjału badawczego i włączenie w system tworzenia innowacji, promowanie mobilności na linii nauka–biznes, kształtowanie kultury innowacyjnej w firmach, czy ukierunkowanie najwcześniejszej edukacji na kreatywność i podejmowanie ryzyka.

W końcu istotnym założeniem SOR-u jest wzmocnienie otoczenia prawnoinstytucjonalnego innowacyjnych firm, które dotychczas napotykały liczne bariery w tym obszarze. W planie wymienia się takie działania wsparcia systemu innowacji jak: poprawa koordynacji polityki innowacyjnej, wywołanie efektu synergii w działaniu instytucji opowiedzianych za innowacje oraz zapewnienie spójności działań realizowanych ze środków krajowych i strukturalnych, zmiany legislacyjne mające służyć stymulowaniu procesów innowacyjnych, zwiększenie dostępności i skuteczności systemu ochrony praw własności intelektualnej i zwiększenie stopnia wykorzystania tej własności (SOR, 2016).

5.2.2. Szanse rozwoju innowacyjnych firm według Strategii na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju w ocenach przedsiębiorców i ekspertów

5.2.2.1. Oceny przedsiębiorców

W listopadzie 2016 roku dla celów niniejszego artykułu została przeprowadzona ankieta dotycząca obecnego stanu i perspektyw rozwoju innowacyjnych firm

w Polsce. Kwestionariusz został skierowany do przedsiębiorców prowadzących firmy innowacyjne bądź zainteresowanych wdrażaniem innowacyjnych rozwiązań w swoich firmach. W ankiecie wzięło udział 10 przedsiębiorców: 5 reprezentujących duże przedsiębiorstwo, 4 – małe przedsiębiorstwo i 1 – mikroprzedsiębiorstwo.

Większość przedsiębiorców odpowiedziała twierdząco na pytanie o potencjał prowadzenia działań innowacyjnych w swoich firmach. Uznano, że tworzenie i wdrażanie innowacji o dowolnym charakterze może znacząco wpłynąć na zwiększenie skali działalności firmy. Podejmowanie działań na rzecz innowacyjności wydaje się wszystkim opłacalne. Większość też uważa, że dzięki rozwijaniu innowacji będzie możliwe stworzenie w przedsiębiorstwie nowych miejsc pracy.

70 proc. firm ma doświadczenia lub przewiduje możliwość partycypacji w przedsiębiorczości akademickiej w postaci doradztwa lub oferowania staży studentom i absolwentom kierunków odpowiadających profilowi firmy. Nieco więcej – bo 80 proc. firm – obserwuje potrzebę wzmocnienia otoczenia prawno-instytucjonalnego oraz eliminacji regulacyjnych i biurokratycznych barier w funkcjonowaniu przedsiębiorstw stawiających na innowacje w celu usprawnienia ich działalności.

Większość respondentów uznała, że firmy oparte na innowacjach to firmy bardziej wydajne, elastyczne i konkurencyjne. Co więcej, ich zdaniem innowacyjność przedsiębiorstw może przekładać się znacząco na ich konkurencyjność w skali globalnej.

W części dotyczącej kapitału społecznego wszyscy byli zgodni co do tego, że system edukacji wspierający kreatywność, przedsiębiorczość i postawy innowacyjne stanowi istotny czynnik mogący wpływać na rozwój innowacji w gospodarce w dłuższej perspektywie. Większość respondentów ma również pozytywny obraz nowego systemu kształcenia zawodowego dla potrzeb gospodarki i upatruje w nim szansę na wzrost postaw i umiejętności proinnowacyjnych w społeczeństwie.

Na pytanie o odczuwalne impulsy ze strony państwa lub rynku do podejmowania działań innowacyjnych połowa respondentów odpowiedziała twierdząco, ale 30 proc. uznała, że nie obserwuje takich bodźców. Podobnie niewiele ponad połowa przedsiębiorców uznała, że większy popyt – rynkowy lub ze strony państwa – na innowacje skłoniłby ich do rozpoczęcia lub zintensyfikowania takiej działalności w firmie.

Według 60 proc. pytanym przedsiębiorców wszystkie branże powinny być wspierane w zakresie rozwoju innowacyjności, a 30 proc. wskazało na branże stanowiące o naszej przewadze konkurencyjnej w przyszłości.

Również 60 proc. respondentów uznało, że współfinansowanie z publicznych środków projektów B+R będzie stanowiło zachętę dla firmy do uczestniczenia w takich projektach.

W kwestii prowadzenia lub nawiązania dowolnej formy współpracy z jednostkami naukowymi, w tym z pracownikami naukowymi i studentami, okazało się, że tylko połowa ankietowanych przedsiębiorców ma takie plany.

Jeżeli chodzi o finansowanie działalności innowacyjnej, 50 proc. firm uwzględnia korzystanie z prywatnych źródeł zewnętrznych (tj. *venture capital*, aniołowie biznesu, *crowdfunding*). Również tylko połowa respondentów pozytywnie ocenia potencjalną interwencję państwa w celu stymulowania popytu na innowacje w gospodarce, tj. udzielanie kontraktów branżowych, generowanie tzw. innowacji wymuszonych czy składanie zamówień publicznych.

Firmy zdecydowanie nie są zainteresowane korzystaniem z usług doradczych wspierających innowacyjność (tj. *coaching* czy *mentoring* na wczesnym etapie wypracowywania modelu biznesowego).

Co ciekawe, dotychczas zaledwie 20 proc. firm uczestniczyło w projektach lub programach wspierających innowacyjność i tyle samo z nich otrzymało pomoc od jakiegokolwiek instytucji mającej w swoich kompetencjach rozwijanie innowacyjności.

Biorąc pod uwagę otrzymane dane można przyjąć, że przedsiębiorcy dostrzegają potencjał, jaki niesie za sobą prowadzenie prac badawczych i rozwijanie innowacyjności w firmach. Dotychczas niewielu z nich miało jednak okazję korzystać z systemu wspierania innowacyjności, a obecnie chęć angażowania środków finansowych w działalność B+R deklaruje połowa badanych firm. Przedsiębiorcy oceniają firmy stawiające na innowacyjność jako bardziej konkurencyjne i przyszłościowe. Zauważają jednak przy tym potrzebę eliminacji regulacyjnych i biurokratycznych barier w dostępie do systemu wsparcia innowacyjności, które dotychczas przekładały się na mniejszą niż oczekiwana aktywność badawczo-rozwojową firm.

Rolą przeprowadzonego badania ankietowego było ukazanie pewnej tendencji w postrzeganiu innowacyjności i oceny jej ekosystemu przez przedsiębiorców. Należy zaznaczyć, że wnioski podlegają ograniczeniom ze względu na niewielką próbę badawczą. Niemniej jednak, stanowiąc część większej analizy, wpływają na ogólny obraz relacji panujących między innowacyjnością i przedsiębiorczością.

5.2.2.2. Oceny organizacji przedsiębiorców

W następstwie przeprowadzonych konsultacji organizacje przedsiębiorców opublikowały swoje oficjalne stanowiska dotyczące założeń Strategii na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju. Zasadniczo eksperci Konfederacji Lewiatan (KL), Pracodawców RP i Business Centre Club (BCC) popierają przedstawiony w Strategii nowy model rozwoju Polski. Przychylnie oceniają odwagę w stawianiu nowatorskich celów i rozmach przedsięwzięć (stanowisko BCC, 2016).

W części dotyczącej realizacji polityki rozwojowej i innowacyjnej wobec firm organizacje pracodawców zaznaczają trafną diagnozę Strategii, jakoby jednym z zagrożeń dla rozwoju gospodarki była niska skłonność Polaków do inwestowania i innowacji. Zgodnie wypowiadają się na temat potrzeby ulg podatkowych mających pobudzić aktywność B+R, ponieważ, jak pokazały doświadczenia, stanowią one najważniejszy bodziec zachęcający do inwestycji i są najbardziej oczekiwane przez przedsiębiorców (Pracodawcy RP w: Rzeczpospolita 2016). Według KL w no-

welizacji ustawy o wspieraniu działalności innowacyjnej znalazły się niewystarczające mechanizmy podatkowe i niezbędne są szybsze zmiany legislacyjne w zakresie wspierania innowacji i inwestycji (stanowisko KL, 2016).

Organizacje zaniepokojone są propozycją zwiększenia odpowiedzialności instytucji państwa za kształtowanie procesów gospodarczych, które będą mogły w sposób selektywny kreować warunki rozwoju. Uważają, że może się to negatywnie odbić na przedsiębiorcach, gdyż to oni poniosą konsekwencje swego rodzaju interwencjonizmu (stanowisko KL, 2016). Zdaniem Pracodawców RP dotychczasowe doświadczenia przeczą przekonaniu, że państwowe firmy mogą być szczególnie istotną siłą napędową kraju. Państwo powinno ułatwiać funkcjonowanie przedsiębiorstw prywatnych, zapewniać ład instytucjonalny oraz dobre warunki dla przedsiębiorczości, innowacyjności i rozwoju wszystkim firmom (stanowisko KL, 2016). Podobne obawy wyrażają Pracodawcy RP zwracając uwagę na fakt, że skłonność do ryzyka za publiczne pieniądze jest mniejsza, przez co wybór przez państwo obszarów do dofinansowania (w tym w szczególności prac badawczo-rozwojowych) może skutkować mniej rewolucyjnymi rozwiązaniami i większą zachowawczością.

Zarzuty padają również w odniesieniu do ram czasowych realizacji SOR-u. Według stanowiska KL (2016) potrzeba więcej czasu na innowacyjność, gdyż jedynie w perspektywie długofalowej możliwe będzie oparcie trwałego wzrostu gospodarczego na innowacyjnych firmach. Osiągnięcie do 2020 roku założonych celów, zdaniem KL, nie jest realne m.in. ze względu na opóźnienie realizacji programów finansowanych z UE, zbyt niski poziom inwestycji publicznych i prywatnych, brak zwiększania wydatków budżetowych na B+R oraz wspomniane niewystarczające ulgi podatkowe.

W analizie kierunków SOR-u przez BCC znalazły się uzupełnienia dotyczące konieczności zmiany systemu finansowania nauki, w szczególności jednostek naukowo-badawczych w taki sposób, aby współpraca nauki z przemysłem była efektywniejsza. Organizacja ta postuluje również, aby dokonać rozróżnienia między wysoką innowacyjnością polskiej gospodarki a niską innowacyjnością polskiego sektora B+R, co – ich zdaniem – jest niezbędne do właściwego określenia operacyjnych kierunków w realizacji Strategii (stanowisko BCC, 2016).

Opinie Pracodawców RP wpisały się też w powszechny zarzut wobec SOR-u dotyczący braku wyczerpującego opisu metod koordynacji i realizacji Strategii. Podkreślono również jak ważna w osiągnięciu celów Strategii jest konsekwencja w działaniu i płynne finansowanie założonych inicjatyw (Pracodawcy RP w: *Gazeta Prawna*, 2016).

5.2.2.3. Oceny ekspertów

Ekonomiści i eksperci z dziedziny B+R krytycznie podsumowują niektóre założenia części dotyczącej innowacji SOR-u. Pojawiają się jednak również głosy wyraźnie aprobujące pewne z wyznaczonych działań.

Podstawową zaletą Strategii, zdaniem prof. Macieja Chorowskiego, dyrektora Narodowego Centrum Badań i Rozwoju (2016), jest określenie w niej obszarów, które powinny być rozwijane w taki sposób, aby uzyskać konkurencyjność w skali międzynarodowej. Dokument nazywany „drogowskazem pomocnym przy formułowaniu celów” konkretyzuje prawdziwie innowacyjne dziedziny, jak np. elektromobilność. Realizacja SOR-u i koncentracja wydatkowanych środków na wybranych obszarach będzie tym samym wpływała pozytywnie na wartość naukową prowadzonych prac badawczych. Chorowski zaznacza również, że w perspektywie długoterminowej od poczynionych nakładów na prace B+R będzie zależał stopień polonizacji poszczególnych programów i systemów polegający na ich opracowywaniu i wytwarzaniu w polskim przemyśle przy pozostawieniu w kraju praw własności intelektualnej i generowanych przez nie przychodów. Może stworzyć to szansę na przejście od gospodarki imitacyjnej do innowacyjnej i – w dłuższej perspektywie – na wzrost PKB.

Opinia Towarzystwa Ekonomistów Polskich na temat SOR-u (TEP, 2016) jest nieco mniej przychylna. Już na wstępie padają zarzuty dotyczące wysokiego poziomu ogólności dokumentu, w tym w zakresie reform szkolnictwa wyższego i instytutów badawczych oraz innych zmian dotyczących krajowego systemu innowacji. Zdaniem TEP niewystarczające jest uzasadnienie dla prowadzenia w Polsce sektorowej polityki przemysłowej. Pada interesujące stwierdzenie, że to nie „innowacyjność” a „produktywność” powinna być celem polskiej polityki gospodarczej. Według ekonomistów TEP wysokie wydatki firm na B+R same w sobie nie stanowią niezbędnego warunku do osiągnięcia wysokiej produktywności pracy (a więc i np. poziomu płac godzinowych). Uzasadniają, że to raczej zdolność do absorpcji innowacji światowych, niż wytwarzanie ich w kraju, jest jednym z koniecznych warunków do osiągania wysokiej produktywności. Korzystniejsze zatem wydaje się być pozyskiwanie innowacji przez zakup rozwiązań technicznych lub półproduktów z innych sektorów – w przemyśle i w branżach usługowych – niż wydatkowanie wysokich kwot na B+R na krajowy postęp techniczny. Ekonomiści z TEP omawiają również podniesienie stopy inwestycji jako jeden z głównych celów makroekonomicznych zawartych w Strategii. Ich zdaniem, inwestycje w maszyny, urządzenia i własność intelektualną stanowią istotny mechanizm absorpcji innowacji i główny sposób podnoszenia produktywności przez firmy.

W opiniach Instytutu Badań Strukturalnych (IBS, 2016) pojawia się natomiast zarzut braku powiązania obszaru innowacyjnych firm z kwestiami rynku pracy. Zdaniem IBS nie przedstawiono w Strategii potencjalnego wpływu efektów reindustrializacji oraz rozwoju innowacyjnych firm na zatrudnienie i płace różnych grup społeczno-ekonomicznych. Wątpliwe, w ocenie IBS, wydają się być szanse na realizację tzw. edukacji dla innowacyjności (obejmująca zachęcanie do kreatywności, akceptację ryzyka, elastyczność w działaniu) w świetle dotychczasowych działań i reform w zakresie edukacji.

6. Podsumowanie

Faktem jest, że Europa i świat stają się coraz bardziej innowacyjne. Na czele wielu rankingów znajdują się eksporterzy produktów, w których element innowacji jest bardzo ważny. Nie dziwi więc, że Toyota jest największym producentem samochodów, Samsung – telefonów komórkowych, a Ikea – pomysłowych mebli. Bez odpowiednich nakładów na prace badawczo-rozwojowe nie można zbudować dzisiaj gospodarki z powodzeniem konkurującej na globalnym rynku (Atkinson i in., 2014). Również polscy przedsiębiorcy zaczęli przekonywać się do opłacalności inwestycji w badania i rozwój. W ostatnich latach udało się zmienić strukturę finansowania działalności badawczo-rozwojowej dzięki dwukrotnemu zwiększeniu (do 46,5 proc.) udziału w niej przedsiębiorstw. Co więcej, na podstawie dotychczasowych tendencji można założyć, że nakłady te będą rosły. Jest to niezbędne o ile chcemy dorównać średniemu poziomowi państw UE, nie wspominając o globalnych liderach innowacyjności. W Polsce brakuje jednak rozwiązań systemowych wspierających prowadzenie prac badawczo-rozwojowych w sposób ciągły, kompleksowy i przewidywalny. System taki jest dopiero na etapie tworzenia, następują zmiany w ustawodawstwie, powstają nowe instytucje, planowane są reformy. Chociaż niektóre z tych działań spotykają się z szeroką krytyką opinii publicznej, ekspertów i samych przedsiębiorców, prace nad krajowym systemem innowacyjności nie ustają i wciąż pojawiają się jego kolejne komponenty.

Dane i prognozy pokazują, że dla firm stawiających na innowacje otwierają się duże możliwości. Dzięki wsparciu nowego systemu istnieją szanse na to, że będzie przybywało kolejnych firm o charakterze innowacyjnym. Już zaczynają wchodzić w życie nowe regulacje, jak chociażby przepisy tzw. małej ustawy o innowacyjności, która wprowadza ulgi dla firm inwestujących w B+R. Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego zapowiada, że to dopiero wstęp do ułatwień i że planowane są co najmniej dwukrotnie wyższe ulgi. Zmiany przepisów dotyczących innowacyjności mają zapobiegać zjawisku ginięcia polskich wynalazków w tzw. dolinie śmierci, czyli w przestrzeni między wynalazkiem a wdrożeniem.

Polska odniosła względny sukces gospodarczy w ciągu ostatnich 25 lat, co jest wynikiem w dużej mierze zaangażowania i umiejętności przedsiębiorców do podnoszenia wydajności firm przez adaptowanie nowych rozwiązań i technologii. Jednakże, obecnie – na skutek wdrażania nowych technologii – przyrosty wydajności są coraz mniejsze i należy więcej inwestować w innowacje. Znajdujemy się zatem w pewnego rodzaju okresie przejściowym. Z jednej strony powinniśmy nadal polegać na tym co zapewniło nam sukces w minionych latach, czyli na transferze innowacyjnych rozwiązań z zagranicy. Z drugiej – są w Polsce takie firmy i dziedziny, w których dalszy rozwój będzie coraz bardziej zależał od ich kreatywności i wydatków na B+R, dlatego warto postawić na szerszą współpracę biznesu z nauką.

Bibliografia

1. Atkinson S. (ed.) (2014), *The Business Book*, DK, London, New York, Melbourne, Munich, Delhi.
2. Baumol W.J. (2002) *The Free-Market Innovation Machine – Analyzing the Growth Miracle of Capitalism*, Princeton and Oxford: Princeton University Press.
3. Drucker P. F. (1992) *Innowacja i przedsiębiorczość. Praktyka i zasady*, Warszawa: PWE, s. 30–37.
4. Hausner J. (red.) (2013), *Konkurencyjna Polska. Jak konkurować w światowej lidze gospodarczej?* Kraków.
5. Klimek J. (2011), Instytucje otoczenia biznesu a rozwój przedsiębiorczości w Polsce. [W:] I. Lichniak (red.) *Determinanty w rozwoju przedsiębiorczości w Polsce*, 134–183. Warszawa: Oficyna Wydawnicza Szkoła Główna Handlowa.
6. Lichniak I. (red.) (2011), Rozwój przedsiębiorczości w Polsce. [W:] I. Lichniak (red.) *Determinanty w rozwoju przedsiębiorczości w Polsce*, 11–28. Warszawa: Oficyna Wydawnicza Szkoła Główna Handlowa.
7. Podręcznik Oslo (2008) , *Zasady gromadzenia i interpretacji danych dotyczących innowacji*, Warszawa: OECD i Eurostat 2008, s. 48 (wydanie polskie).
8. Porter M.E. (1985). *Competitive advantage: Creating and sustaining superior performance*. New York: The Free Press.
9. Porter M.E. (1990). *The competitive advantage of nations*. New York: The Free Press.
10. Poznańska K. (2011), Innowacje a rozwój małych i średnich przedsiębiorstw. [W:] I. Lichniak (red.) *Determinanty w rozwoju przedsiębiorczości w Polsce*, 315–338. Warszawa: Oficyna Wydawnicza Szkoła Główna Handlowa.
11. Schumpeter J.A. (1960), *Teoria rozwoju gospodarczego*. Warszawa: PWN.
12. Schumpeter J.A. (1995), *Kapitalizm, socjalizm, demokracja*. Warszawa: PWN.

Rankingi i raporty

1. Bank Światowy (2012), Raport *Avoiding Middle-Income Growth Traps*, <http://sitere-sources.worldbank.org/EXTPREMNET/Resources/EP98.pdf> (dostęp: 20.01.2016).
2. GII (2016), *Globalny Indeks Innowacyjności*, http://www.wipo.int/pressroom/en/articles/2016/article_0008.html (dostęp: 20.01.2016).
3. KE (2016), Raport *European Innovation Report Scoreboard 2016*, Komisja Europejska <http://ec.europa.eu/DocsRoom/documents/17822> (dostęp: 20.01.2016).
4. Bloomberg (2016), *The Bloomberg Innovation Index 2016*, <https://www.bloomberg.com/graphics/2015-innovative-countries/>(dostęp: 20.01.2016).
5. KE (2016), Raport *The 2016 EU Industrial R&D Investment Scoreboard*, <http://iri.jrc.ec.europa.eu/scoreboard16.html> (dostęp: 20.01.2016).
6. GUS (2016), *Działalność badawcza i rozwojowa w Polsce w 2015 r. opracowanie sygnalne*, <http://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/nauka-i-technika-spolczenstwo-informacyjne/nauka-i-technika/dzialalnosc-badawcza-i-rozwojowa-w-polsce-w-2015-roku,8,5.html> (dostęp: 20.01.2016).
7. Eurostat (2016), Raport *Europe 2020 indicators – R&D and innovation*, http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Europe_2020_indicators_-_R%26D_and_innovation (dostęp: 20.01.2016).

8. KE (2014), Komunikat Komisji do Parlamentu Europejskiego, Rady Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego i Komitetu Regionów, *Podsumowanie realizacji strategii „Europa 2020” na rzecz inteligentnego, trwałego wzrostu gospodarczego sprzyjającego włączeniu społecznemu*, http://ec.europa.eu/europe2020/pdf/europe2020stocktaking_pl.pdf (dostęp: 20.01.2016).
9. KPMG (2015), Raport *Działalność badawczo-rozwojowa przedsiębiorstw w Polsce*, <http://secure.kpmg.com/PL/pl/IssuesAndInsights/ArticlesPublications/Documents/2013/Dzia%C5%82alnosc-BR-przedsi%C4%99biorstw-w-Polsce.pdf> (dostęp: 20.01.2016).
10. Deloitte (2015), *Badania i rozwój w przedsiębiorstwach Raport 2015*, https://www2.deloitte.com/content/dam/Deloitte/pl/Documents/Reports/pl_Badania_i_rozwoj_w_Polsce_2015.pdf (dostęp: 20.01.2016).
11. PwC, NCBR (2015), Raport *Oplacalność inwestowania w badania i rozwój*. <https://www.pwc.pl/pl/publikacje/assets/ncbr-pwc-oplaczalnosc-inwestycji.pdf> (dostęp: 20.01.2016).

Dokumenty i artykuły

1. Badania konieczne do rozwoju (2016), *Rzeczpospolita* (2016), <http://www.pracodawcy-rp.pl/aktualnosci/art,2504,rzeczpospolita-badania-konieczne-do-rozwoju.html> (dostęp: 20.01.2016).
2. Business Centre Club (2016), *Strategia na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju 21 Postulatów BCC*, http://www.bcc.org.pl/uploads/media/Strategia_na_rzecz_Odpowiedzialnego_Rozwoju_21_postulatow_BCC.pdf (dostęp: 20.01.2016).
3. Chorowski M. (2016), Czy Plan na Rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju może stać się zaczynem innowacyjnej gospodarki w Polsce? *Teologia polityczna*, <http://www.ncbr.gov.pl/aktualnosci/art,4520,maciej-chorowski-czy-plan-na-rzecz-odpowiedzialnego-rozwoju-moze-stac-sie-zaczynem-innowacyjnej-gospodarki-w-polsce.html> (dostęp: 20.01.2016).
4. Instytut Badań Strukturalnych (2016), *Obszar kapitał ludzki w Strategii Odpowiedzialnego Rozwoju - opinia IBS*, <http://ibs.org.pl/news/obszar-kapital-ludzki-w-strategii-odpowiedzialnego-rozwoju-opinia-ibs/>, *Rynek pracy w Strategii na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju. Opinia IBS*, <http://ibs.org.pl/news/rynek-pracy-w-strategii-najodpowiedzialniejszy/> (dostęp: 20.01.2016).
5. KE, PARP, Enterprise Europe Network (2014), *Programy Ramowe Unii Europejskiej w perspektywie finansowej 2014–2020*, <http://www.kpk.gov.pl/wp-content/uploads/2015/01/broszura.pdf> (dostęp: 20.01.2016).
6. Konfederacja Lewiatan (2016), *Lewiatan o nowym modelu rozwoju Polski*, http://konfederacjalewiatan.pl/aktualnosci/2016/1/lewiatan_o_nowym_modelu_rozwoju (dostęp: 20.01.2016).
7. Krystowski K. (2016), Strategia ma dobrze wyglądać nie tylko na papierze, *Gazeta Prawna*, <http://biznes.gazetaprawna.pl/artykuly/987226,krystowski-strategia-ma-dobrze-wygladac-nie-tylko-na-papierze.html> (dostęp: 20.01.2016).
8. Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego, Komunikat: na temat Programu Horyzont 2020. <http://www.nauka.gov.pl/horyzont-2020/> (dostęp: 20.01.2016).
9. Ministerstwo Rozwoju (2016), Komunikat: Rząd przyjął Plan na Rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju, <http://www.mr.gov.pl/strony/aktualnosci/rzad-przyjal-plan-na-rzecz-odpowiedzialnego-rozwoju/> (dostęp: 20.01.2016).

10. Strategia na Rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju projekt do konsultacji społecznych (2016), Ministerstwo Rozwoju, Warszawa
11. TEP (2016), *Strategia na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju w ocenie ekspertów z TEP*, Towarzystwo Ekonomistów Polskich, Warszawa, http://tep.org.pl/wp-content/uploads/Strategia-na-rzecz-Odp.-Rozwoju_o-pinia-ekspertproc.C3proc.B3w-TEP_30-09-2016.pdf (dostęp: 20.01.2016).

Załączniki

1. Ankieta – Rozwój innowacyjnych firm

INNOVATIVE COMPANIES IN POLAND – THE CURRENT STATE AND FUTURE PROSPECTS IN LIGHT OF THE NEW DEVELOPMENT PLAN

Abstract

Currently many countries tend to foster innovative character of their economies. For Poland there has been formulated a new plan, whose one of the main elements is the development of entrepreneurship and innovation. A Strategy for Responsible Growth (*Strategia na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju*) in part dedicated to innovation introduces systemic changes designed to facilitate cooperation between representatives of science and business, as well as provides many new regulations enhancing creation and functioning of innovative companies. The conducted study applies, on the one hand, to the conditions for innovative activity that have determined the Polish scientific and economic sphere to date and, on the other, it discusses the prospects in this area. For this purpose there have been analysed experts and entrepreneurs' opinions on the present solutions, as well as on the planned ones and their potential influence on the development of innovative companies. The gathered data have shown that the current level of innovation among Polish companies seems to be insufficient to give them significant competitive advantage. Although entrepreneurs have an interest in innovative activity, they often lack impetus to start it since business and legal barriers are impossible to overcome. Changes improving the whole process of commercialisation of scientific research are generally welcome by both entrepreneurs and experts but their opinions on the particular systemic changes proposed by the government are not entirely consistent. Nevertheless, entrepreneurs and analysts agree as to the need of introducing the proposed changes ambitious though they may seem.

Key words: innovation, innovative company, research and development.

JEL Classification: O10, O31, L26.